

MEDBALT

**Strateginė suaugusių migrantų
švietimo partnerystė: Viduržemio ir
Baltijos jūros regionų perspektyvos**

Suaugusių migrantų švietimo metodologija

DIVERSITY DEVELOPMENT GROUP (Lithuania)

2016

Projekto pavadinimas: *Strateginė suaugusių migrantų švietimo partnerystė: Viduržemio ir Baltijos jūros regionų perspektyvos*

Projekto akronimas: MEDBALT

Projekto numeris: 2014-1-LT01-KA204-000643

Programa: Erasmus+

Pagrindinis veiksmas: Bendradarbiavimas inovacijoms ir gerųjų praktikų mainams

Veiksmas: Strateginės partnerystės

Sritis: Strateginė suaugusių migrantų švietimo partnerystė

Intelektinis produktas: O2: Suaugusių migrantų švietimo metodologija

Kontaktai:

Diversity Development Group

Z. Sierakausko g. 15, Vilnius, Lietuva

Kodas: 302877111

Telefonas: +370 670 84739

El.paštas: info@diversitygroup.lt

www.diversitygroup.lt

Projektas buvo finansuotas iš Europos Komisijos paramos. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija nėra atsakinga už šios informacijos panaudojimą.

STRATEGINĖ PARTNERYSTĖ SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO SRITYJE: VIDURŽEMIO IR BALTIJOS JŪRŲ REGIONŲ PERSPEKTYVOS (MEDBALT)

Paskutinis XX a. ir pirmasis XXI a. intensyvos tarptautinės migracijos Europoje dešimtmetis atskleidė skirtingo pobūdžio migracijos keliamus iššūkius valstybių nacionalinei ir tarptautinei politikai bei visuomenių tarpkultūrinei koegzistencijai. Tuo pat metu, kai Vakarų Europos šalys pradėjo kritiškai vertinti įgyvendinamą imigracijos ir integracijos politiką, „naujosios“ ES valstybės narės susidūrė su migracijos srautų reguliavimo ir migrantų integracijos strategijų kūrimo iššūkiais. Vienas iš esminių integracijos iššūkių – suaugusiųjų migrantų priėjimas prie švietimo sektoriaus – turėtų būti suvokiamas kaip kertinis migrantų integracijos rodiklis, palengginantis integracijos procesus individualiame ir kolektyviniame lygmenyse.

Projekto „Strateginė partnerystė suaugusiųjų migrantų švietimo srityje: Viduržemio ir Baltijos jūrų regionų perspektyvos“ tikslas – parengti suaugusiųjų migrantų švietimo metodologiją, kuri remtųsi tiek projektą įgyvendinančių partnerinių organizacijų atlikta analize, tiek skirtingose šalyse įgyvendinamomis gerosiomis praktikomis.

Projekte numatytos veiklos: parengti 1) suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijų ir integracijos programų analizę; 2) suaugusiųjų migrantų švietimo metodologiją; 3) rekomendacijas suaugusiųjų migrantų integracijos programų įgyvendinimui; 4) suorganizuoti baigiamąją projekto konferenciją projekto rezultatams pristatyti.

Projekto koordinatoriai: Diversity Development Group (Lietuva); *partneriai:* Uninersidad de Salamanca (Ispanija), Tamat Centro Studi Formazione e Ricerca (Italija), Centre for Advancement of Research and Development in Educational Technology LTD (Kipras), Koperazzjoni Internazzjonali (Malta), Fundacja Osrodek Badan nad Migracjami (Lenkija).

TURINYS

BENDROSIOS NUOSTATOS	6
SUAUGUSIŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO METODOLOGIJA: PAAIŠKINIMAS	6
TIKSLINĖS GRUPĖS IR SĄVOKOS	7
1 SKYRIUS: UŽDUOTYS, TIKSLAI IR SISTEMATINIS POŽIŪRIS	8
2 SKYRIUS: INFRASTRUKTŪRA IR EDUKATORIŲ VAIDMUO	10
<i>Dalyvavimas ir švietimo priemonių individualizacija</i>	10
<i>Mokymo metodų įvairovė</i>	10
<i>Suaugusių migrantų edukacijos infrastruktūra: įvairovė ir daugiakalbiškumas</i>	11
<i>Mokymo priemonių tiekėjai</i>	12
<i>Ryšiai su vietos bendruomene: holistinio švietimo skatinimas</i>	12
<i>Kalba, tarpkultūriškumas, profesinis mokymas, saviugda ir sveikata</i>	13
<i>Naujai atvykstantys migrantai, poreikių identifikavimas ir kvalifikacijų pripažinimas</i>	14
<i>Aukštos kokybės švietimo prieinamumas suaugusiems migrantams</i>	14
3 SKYRIUS: MEDŽIAGA IR ŠALTINIAI	16
<i>Suaugusiųjų mokymosi teorijos</i>	16
<i>Suaugusiųjų mokymosi metodai</i>	18
<i>Pamokos planavimas ir struktūra</i>	19
4 SKYRIUS: PLANAVIMAS, STEBĖJIMAS IR VERTINIMAS	21
<i>Tyrimas, įvertinimas ir suaugusių migrantų poreikių identifikavimas</i>	21
<i>Suaugusių migrantų kalbos kursai ir profesinis mokymas</i>	21
<i>Mokymo metodai ir technikos</i>	22
<i>Testavimas ir egzaminai</i>	22
LITERATŪRA	23

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Suaugusių migrantų švietimo metodologija remiasi bendrosiomis Lietuvos nacionalinio progreso 2014–2020 programos nuostatomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos rezoliucijos nr. 1482, 2012 11 28, priimant 2014–2020 Nacionalinio progreso programą; Prioritetinės priemonės įgyvendinant 2012–2016 Vyriausybės programą, patvirtintos Lietuvos Respublikos rezoliucijos nr. 228, 2013 03 13; Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas patvirtinant 2015–2017 veiksmų planą užsieniečių integracijai (2014 12 31, nr. A1-683); Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezoliucija tvirtinant Lietuvos migrantų politikos gaires (2014 01 22, nr. 79); naujausios Europos Sąjungos iniciatyvos (ES) dėl migrantų politikos; Lisabonos strategija (3 skyrius); „Europa 2020“ strategija; Europos darbotvarkė trečiųjų šalių piliečių integracijai ir Europos migracijos darbotvarkė.

SUAUGUSIŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO METODOLOGIJA: PAAIŠKINIMAS

2. Kadangi migrantų integracijos strategija Lietuvoje neegzistuoja, su tuo susiję problemos neįtraukiamos į politinių problemų spektrą. Kaip ir migrantų integracija apskritai, taip ir švietimo priemonės yra nevientisos, taikomos tik per projektus įgyvendinamus užsiėmimus. Siekiant geresnės organizacijos ir struktūruotumo, viena vertus, reikėtų siekti skirtingų fundavimo schemų tvarumo, o kita vertus, nevyriausybinių sektoriaus vykdomiems migrantų švietimo veiksams suteikti daugiau reikšmės. Nors tokios priemonės jau yra nevyriausybinių organizacijų darbotvarkėje ir darbas imigracijos, įvairovės ir žmogaus teisių temomis nėra jokia naujiena, vis dar juntamas geriau įvairius sektorius jungiančio koordinavimo trūkumas, ypač dirbant su tokiais jautriomis migrantų grupėmis kaip pabėgėliai ar moterys. Vis dėlto be ilgalaikės integracijos vizijos bet kokie lūkesčiai gali greitai subliūkti.
3. Lietuvoje taip pat nėra specifinių programų ar metodų suaugusių migrantų švietimui. Galima rasti su tuo susijusių atskirų projektų, kurie pasitarnautų kaip gairės organizuojant lietuvių kalbos ar kitus kursus migrantams. Vis dėlto tai nėra valstybės patvirtinta medžiaga, turinti legalų statusą. Taigi, skirtingos organizacijos taiko įvairias metodologijas ir technikas, neegzistuojant tai apibūdinančiam kursui.
4. Tokia tendencija susiklostė dėl vyraujančio tradicinio požiūrio į suaugusių migrantų švietimą. Tai neatspindi migrantų sugebėjimų, poreikių ir mokymosi motyvacijos, nes užsimimai organizuojami senesniu kalbų mokymo principu, kai koncentruojamasi ties žodymu ir gramatika, nevystant realių komunikacijos ta kalba įgūdžių. Galima būtų teigti, kad migrantų nematomumas Lietuvos visuomenėje ir yra tinkamų mokymo metodų, medžiagos ir atgyvenusių principu organizuojamų užsiėmimų pasekmė.
5. *Atsižvelgiant į prieš tai išvardintus iššūkius ir siekiant įgyvendinti tikslus, principus ir ilgalaikio suaugusių migrantų švietimo direktyvas, „Suaugusių migrantų švietimo metodologija“ nurodo pagrindinius tikslus ir efektyvesnes priemones jiems įgyvendinti.*

TIKSLINĖS GRUPĖS IR SAŲOKOS

6. *Tikslinės suaugusių migrantų edukacijos grupės* yra visi laikinus ar ilgalaikius leidimus gyventi turintys migrantai, tarp kurių ir pabėgėliai ar prieglobsčio prašytojai.
7. *Suaugusių migrantų švietimas* yra tęstinis mokymo(si) procesas, siekiant įgyti ar plėsti turimas žinias, įgūdžius, nuostatas ir vertybes. Šis procesas apima daug mokymo(si) formų, kurios peržengia tradicines mokymo riba.
8. *Suaugusių migrantų švietimas* apima formalų, neformalų ir informacinį ugdymus, siekiant pagerinti ar įgauti bendrųjų įgūdžių, skatinti asmeninį tobulėjimą ir padidinti įdarbinimo galimybes, įgyti naujų kompetencijų, atitinkančių darbo rinkos reikmes.
9. *Edukatorių paslaugas teikia* nevyriausybinės organizacijos (turinčios integracijos trečiųjų šalių piliečiams ir pabėgėliams patirtį) ir vyriausybines institucijas (suaugusiųjų mokymo centrai, profesinio rengimo ir tobulinimo mokyklos, migracijos departamentas ir panašios įstaigos).
10. Metodologijoje *migrantų integracija* yra suprantama kaip neišvengiamas imigracijos rezultatas, darantis įtaką makro (imigracijos ir migrantų politika), meso (migracijos tinklai) ir mikro (migrantų elgesys) lygiais. Jei meso lygiu integracija priklauso nuo integracijos infrastruktūros per migrantų tinklus ir NVO veiklą (suteikiančių priėjimą į darbo rinką, apgyvendinimą, švietimą, sveikatos apsaugą, socialines paslaugas) vystymo, tai migrantų integracija makro lygiu yra susijusi su integracijos sunkumų įveika naudojant valstybės išteklius. Migrantų integracija mikro lygiu priklauso nuo individualių patirčių.
11. *Neformali integracijos infrastruktūra siejasi su migrantų integracijos sąvoka*. Neformali integracijos infrastruktūra suteikia pagrindą informacijos mainams, abipusei pagalbai, stiprinant migrantų integraciją darbo rinkoje, apgyvendinimo ir švietimo sektoriuose, taip pat stimuliuoja neformalius tinklus tarp plačiosios visuomenės ir kitų migrantų. Kai migracijos tinklas prasiplečia, neformalios struktūros taip pat auga užtikrinamos efektyvesnę integraciją. Jei neformali integracijos infrastruktūra yra susijusi su NVO sektoriumi, migracijos tinklais ir abipuse pagalba, valstybės resursai yra susiję su integracijos vystymo politika nacionaliniu lygmeniu. Vis dėlto Lietuvoje visa integracijos infrastruktūra yra kuriama NVO lygmeniu vykdomais projektais, remiamais ES fondų. Šiame kontekste migrantų švietimo politiką reikėtų išanalizuoti ir aptarti plačiau.

1 SKYRIUS: UŽDUOTYS, TIKSLAI IR SISTEMATINIS POŽIŪRIS

12. *Bendros suaugusių migrantų švietimo politikos* užduotys yra suteikti mokymosi galimybių ir vienodą švietimo prieinamumą visiems, o ypač socioekonomiškai pažeidžiamiausioms grupėms: pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, nekvalifikuotiems migrantams, bedarbiams migrantams, suaugusiems migrantams su specialiosiomis reikmėmis, pagyvenusiems migrantams, moterims, neįgaliesiems migrantams. Taip pat norint išlaikyti ir stiprinti žmogiškuosius išteklius, vienodos švietimo sąlygos turi būti sudarytos ir kvalifikuotiems migrantams, ir entrepreneuriams.
13. *Suaugusių migrantų švietimo politika* turėtų sutapti su bendromis šalies švietimo vertybėmis. Suaugusių migrantų švietimo politika turi garantuoti lygias teises visiems migrantams. Remiantis švietimo ir mokymų nuostatomis, lygybė reiškia vienodą prieinamumą, lyčių lygybę ir finansinės padėties, statuso ir kitų sociodemografinių savybių nepaisymą (lyties, religijos, rasės, t.t.). Esminis suaugusių migrantų švietimo politikos taškas – žmogaus teisės ir lygių galimybių įgyvendinimas. Suaugusių migrantų švietimo politikos idėja turi remtis multikultūros socialinės integracijos principais, taip pat lygiomis teisėmis į švietimą ir, to pasekoje, lygiomis galimybėmis darbo rinkoje, *sveikatos apsaugos sistemoje, politiniame ir socialine įsitraukime*. Suaugusių migrantų švietimo politika turi įtraukti visas socialines grupes ir kurti sąlygas atviresnei visuomenei tuo pat metu apsaugodama nuo segregacijos ir įvairių visuomenės grupių atskirties.
14. Suaugusių migrantų švietimo politika turi paruošti sėkmingai integracijai priimančiose visuomenėse. Tuo pat metu priimančios visuomenės turi šviestis ir būti šviečiamos, kad subegėtų priimti migrantus kaip pilnateisius bendruomenės narius.
15. *Identifikuojami suaugusių migrantų švietimo politikos tikslai*: suaugusių migrantų aptikimas ir mobilizavimas mokymams; mokymo paslaugų tiekėjų nustatymas ir atitinkami apmokymai (vadybos, kalbų, profesinių kompetencijų tobulinimas, daugiakultūriškumo ir tarptautinės migracijos žinių ugdymas), šeimų paramos priemonių įgyvendinimas, švietimo infrastruktūros vystymas socialiai pažeidžiamoms grupėms; lygių galimybių pradėti kalbos ir kitus kursus užtikrinimas, nepaisant status ar sociodemografinių charakteristikų; parama tarpkultūrinėms kompetencijoms ir daugiakalbiškumui tiek individualiu, tiek šeimų lygmenimis, taip pat institucijų lygmeniu; pačių migrantų įtraukimas į integracijos švietimo priemonių įgyvendinimą (ypač nevyriausybinio lygmeniu), paramos struktūrų kūrimas suaugusiems migrantams ir jų šeimoms mokyklų ir vietinių bendruomenių lygmeniu.
16. Suaugusių migrantų švietimo priemonės turi būti vystomos pagal įvardintą ilgalaikę migrantų integracijos strategiją (ar veiksmų planus) ir profesinio mokymo schemas. Tokios priemonės reikalingos ne tik siekiant geresnių integracijos rezultatų, tačiau ir labiau įtraukiant pačius migrantus į procesą. Toks požiūris ne tik įgalina migrantų bendruomenes, tačiau skatina pilietinį ir politinį aktyvumą.
17. Migrantų integracijos politikos vystymas ir įgyvendinimas (kartu su veiksmų planu, politine valia, koordinuojančia institucija, nevyriausybiniu sektoriaus mobilizavimu ir ES fondais) turi būti pats svarbiausias iššūkis prisimenamas ateity. Tokioje strategijoje edukacija turi būti laikoma esminiu principu.

18. Suaugusiųjų švietimas, būdamas įtakingas įvairioms sritims (ypač entreprenerystei, ekonomikai ir verslui) ir procesams (integracijai darbo rinkoje, lygioms galimybėms sveikatos apsaugoje, t.t.), yra tema, kurią svarstyti turėtų švietimo ministerijos.

2 SKYRIUS: INFRASTRUKTŪRA IR EDUKATORIŲ VAIDMUO

Dalyvavimas ir švietimo priemonių individualizacija

19. Saugusieji priklauso specifinei mokinių grupei, kuriai kertinis taškas švietime ir mokymuose – aktyvus dalyvavimas. Palyginti su vaikų švietimu, kuriems tai privalomas procesas, suaugusiųjų švietimo prigimtis – savanoriška. Vadinas, įsitraukimas į švietimą ir mokymus yra paremtas asmeniniais pasirinkimais ir charakteristikomis.
20. Planuojant suaugusių migrantų švietimo užduotis, itin svarbu turėti omeny, jog įprastos frontališkos pamokos labai dažnai nepadeda pasiekti norimų rezultatų. Taigi, svarbu gebėti suaugusius migrantus įtraukti į mokymo(si) procesą kiek aktyviau, remiantis neformaliu „iš apačios aukštyn“ principu ir norint pasiekti aktyvumo kurso metu.
21. Suaugusiųjų dalyvavimo aktyvumas priklauso nuo įvairių faktorių: motyvacijos, sistemos (ar ji įtraukia, ar išskiria atskirus žmones), finansinės situacijos, institucinių problemų ar tokių, kaip neigiamas požiūris į švietimą. Vis dėlto nepaisant galybės išvardintų faktorių, darančių įtaką suaugusių migrantų įsitraukimui į švietimo programas, esminiais lieka šie: socialinis tiesingumas ir lygybė. Tai sugrąžina į jau minėtą teiginį ir pabrėžia, jog būtent dėl to suaugusių migrantų švietimo politika turi būti kuriama užtikrinant lygias galimybes.
22. Švietimo programos turėtų vykti bendruomenės mokymosi principu, stengiantis išvengti vieno mokymo tipo universalizavimo, kuris nėra efektyvus siekiant patenkinti skirtingus poreikius, o ypač – aukštą kvalifikaciją turinčių migrantų kontekste. Norint siekti socialinio teisingumo reikėtų per saviidentifikaciją skatinti pagarbą skirtingoms socialinėms grupėms, plėsti galimybes saviugdai ir saviraiškai bendrai priimant grupės sprendimus (Guo 2015). Tokia idėja siūlo bendruomeniškumu paremtą mokymą, teikiantį kultūriškai ir lingvistiškai prieinamus profesinius mokymus, enterprenerystę, konsultavimą ir bendruomenės vystymą.
23. Taigi, suaugusių migrantų politika turėtų talpinti tokius esminius aspektus: lengvą ir visų atžvilgiu lygią prieigą, taip pat prevenciją nuo ankstyvo švietimo proceso nutraukimo. Migrantų švietimo sistema turi būti lanksti ir lengvai pritaikoma skirtingiems migrantų poreikiams, charakteristikoms, turimai edukacijos patirčiai.
24. Jei suaugusių migrantų švietimo politika turi būti lanksti ir įvairi, specialūs kursai privalo būti organizuojami tikintis integracijos rezultato. Mokymai turėtų būti individualizuoti ir susieti su socialine integracija (darbo rinka, socialiniais ryšiais su vietos bendruomene ir institucijomis, sveikatos apsauga, t.t.), taip pat remtis „iš apačios viršun“ ir gerųjų praktikų dalinimosi sistema. Verta į mokymo procesą įtraukti jau praėjusį migrantą ir taikyti tiek formalus, tiek neformalus mokymų metodus. Tai skatintų įsitraukimą į mokymus, mažiau žmonių juos nustotų lankyti anksčiau laiko ir padėtų įsitvirtinti vietos bendruomenėje.

Mokymo metodų įvairovė

25. Visi besimokantys migrantai privalo turėti vienodą prieigą prie aukščiausios kokybės švietimo išteklių ar profesinių mokymų, nepaisant savo finansinės padėties, statuso ir kitų

sociodemografinių savybių (lyties, religijos, rasės, t.t.). Įtraukianti ir įvairi suaugusių migrantų mokymosi aplinka kartu su tikslingomis mokymo priemonėmis su efektyvia pozityvius rezultatus. Galų gale darbo stebėjimo ir vertinimo sistema turi būti inicijuojama abiejų pusių.

26. Šiaurės Europos šalys išplėtojo „mokymosi darbe“ principą, arba kitaip – mokymosi, integruoto į kasdinius užsiėmimus, taikomo su frontaliomis pamokomis. Tokia metodų įvairovė yra efektyvesnė nei tradiciniai požiūriai į suaugusiųjų mokymą(si). Taigi, įprastos frontalioms pamokoms turi būti pakeičiamos įvairesniais metodais, kurie garantuotų ne tik informacijos klausimą, tačiau ir įsisavinimą.
27. Kalbant apie įvairius suaugusiųjų mokymo(si) metodus, svarbu pabrėžti įvairių kompetencijų (Gardner 1999) svarbą, nes suaugusių švietimo srityje įvairūs mokymo būdai skiriasi dar labiau nei vaikų mokyme. Tik prisitaikant prie besimokančio asmens poreikių, mokymo procesas gali būti nediskriminuojantis. Taip pat itin svarbus iš paties asmens motyvacijos kylantis mokymosi procesas, kuris yra esmingai svarbus viso gyvenimo mokymosi įgūdžiams įgauti. Taigi, koncentruotas, į mokinį orientuotas požiūris yra fundamentali sąlyga pagerinti ir švietimui, ir pačiai integracijai.
28. Praktiniais sumetimais būtų galima pasiūlyti mokymus online, kurie leistų suaugusiems migrantams patiems organizuoti savo dienotvarkę. Kita vertus, ši švietimo forma taip pat keltų sunkumų siekiant asmeniškumo mokymo proceso, kuris labiau prisideda prie motyvacijos mokytis stimuliacijai. Taigi, turėtų būti taikomi keletas švietimo metodų – frontalių pamokų ir online mokymų kombinacija.
29. Taigi, inovatyvūs švietimo būdai (aktyvus mokymasis, interaktyvus mokymasis, problemų sprendimas bendradarbiaujant, vizualizacija, mąstymo modeliavimas, savišvieta, žaidimo tipo metodai) turi būti prieinami visiems, siekiantiems atitinkamų įgūdžių, žinių ir galimybės aktyviai įsitraukti į visuomenės gyvenimą kalbos mokymosi procesu, dalyvauti profesiniuose mokymuose, pilietiniame ugdyme. Tam privalus nevyriausybinių sektoriaus inovatyvumas ir lankstumas.

Suaugusių migrantų edukacijos infrastruktūra: įvairovė ir daugiakalbiškumas

30. Švietimo ir mokymo programų pasiekimai, efektyvumas ir sėkmė priklauso nuo tuo besirūpinančių aktorių bendradarbiavimo, aiškių mokymų tikslų įsadarbinimo galimybių, gerai suderinto ir lankstaus profesinio ir kalbos mokymo aspektais, atsižvelgiant į pačių dalyvių galimybes (e-mokymas, asmeninė pagalba, mentoriavimas, aiškus grupės tikslų ir poreikių įvardijimas) (Wahlgren and Geiger 2015).
31. Pagrindinis suaugusių migrantų švietimo priemonių integracijos infrastruktūros tikslas turi būti siejamas su mokymų tiekėjų gebėjimų dirbti su migrantų įvairoje, savo programose atspindėti skirtingus jų poreikius, atsižvelgiant į skirtingas etnokultūrines aplinkas ir demografinius portretus. Taigi, mokymų organizatoriai turėtų būti jautrūs ne tik rasės ir etniniais aspektais, tačiau atsižvelgti ir į įsitikinimus, išpažįstamą religiją, lytį, seksualinę orientaciją, negalią, tautybę ir pilietybę, socialinę kilmę ir legalų statusą.

32. Efektyviausios priemonės išvengti diskriminacijos – kurti įvairias grupes, kurios sudarytų sąlygas skirtingiems žmonėms mokytis kartu taip pagerinant rezultatus labiau pažeidžiamų besimokančiųjų atžvilgiu, didinti socialinę įtrauktį.
33. Įvairių grupių kūrimas gali būti laikomas instrumentu skatinti lygybę ir nediskriminuojantį požiūrį, kuris eina greta su daugiakalbyste, būtina siekiant didesnių įdarbinimo galimybių, suteikti asmeniui pasitikėjimo savimi ir ugdyti tarpkultūrines kompetencijas.
34. Kiekvienas privalo turėti vienodas galimybes dalyvauti kalbos ir profesiniuose mokymuose (ypač kalbos kursuose, kurie yra neišvengiami siekiant integracijos). Suaugusių švietimo infrastruktūra privalo tuo pasirūpinti kiekvienam naujai atvykstančiam migrantui suteikdama teisę ir panaikindama sunkumus siekiant nemokamos pagalbos ir įvardijant tuos, kuriems jos labiausiai reikia (įskaitant pažeidžiamiausias grupes: pabėgėlius, migrantus darbininkus, vyresnius ir migrantės moteris).
35. Pagrindiniai suaugusių migrantų švietimo infrastruktūros elementai turėtų būti šie: 1) geografiškai ir laiko atžvilgiu patogūs mokymo būdai, 2) lankstus ir poreikiais paremtas švietimo įgyvendinimas, 3) individualių ir bendrų mokymo planų parengimas, 4) holistinis požiūris į migrantų mokymosi programas, 5) specialus rolių aprašymas ir darbo pasidalijimas, 6) efektyvi ir lanksti turimų formalių ir neformalių kvalifikacijų pripažinimo sistema, 7) asmeninis įsivertinimas ir institucinis/teisinis vystymas.

Mokymo priemonių tiekėjai

36. Edukatoriai (ar kiti mokymo proceso organizatoriai) turi esminę rolę įgyvendinant suaugusių migrantų švietimo politiką. Taigi, efektyvus suaugusių migrantų švietimo infrastruktūros vystymas turi būti vykdomas investuojant į profesinį kapitalą ir didinant edukatorių (ar kitų mokymo proceso organizatorių galimybes). Visi edukatorių mokymai ar mentoriavimo programos turi įtraukti sistematinis daugiakultūriškumo mokymus, lyties atžvilgiu jautriems įgūdžiams ugdyti, kalbos ir specialiųjų poreikių mokymams. Tai turėtų įkvėpti edukatorius su visais elgtis kaip su lygiaverčiais, to skatinti ir besimokančiuosius, suprasti visų socialinių ir demografinių aplinkybių vertę ir padėti įvaldyti mokymų kalbą.
37. Edukatoriai turėtų baigti formalius mokymus tam, kad sėkmingai vykdytų tolimesnes švietimo iniciatyvas vertinant įvairovę ir keliant kolegų profesines kompetencijas. Tokie mokymai turėtų įtraukti tarpkultūrines kompetencijas, antrosios kalbos mokymo įgūdžius, psichologinius ir sociodemografinius kalbos ir profesinių kursų aspektus, komandos kūrimo elementus ir žinias apie projektų įgyvendinimą ir vertinimą.

Ryšiai su vietos bendruomene: holistinio švietimo skatinimas

38. Stabili ir ilgalaikė finansinė pagalba turėtų būti teikiama formalaus švietimo infrastruktūrai stiprinti (nevyriausybinių sektoriaus priemonėms, metodams, gebėjimams ir kompetencijoms) ir neformalaus švietimo paramai iš vietos bendruomenės (įtraukiant formalias migrantų asociacijas ir neformalias migrantų bendruomenes). Neformalus švietimas su vietos bendruomene turėtų vykti tuo pačiu metu kaip ir formalaus švietimo priemonės. Toks

kombinuotas požiūris turėtų būti efektyvus ilgalaikis instrumentas suaugusių migrantų švietimo priemonėms įgyvendinti. Formalaus švietimo būdai įvairiose (neformaliose) aplinkose sustiprintų besimokančiųjų bendravimo ir profesinius įgūdžius, tuo tarpu švietimo pagalba iš vietinės (migrantų) bendruomenės įgalintų juos savo patirtis panaudoti ir padėti kitiems, turintiems mažiau patirties ir įgūdžių.

39. Taigi, švietimo parama iš vietinės bendruomenės turėtų būti įgyvendinama didinant socialinę įtrauktį ir vietinės bendruomenės savanoriškumą. Tokie mokymo metodai suteiktų suaugusiems migrantams galimybę vystyti asmeninius socialinius įgūdžius, išteklius ir užmegzti ryšius. Neformalaus švietimo akcentavimas įgalintų aktyvius vietinės bendruomenės narius (ir migrantus, ir nemigrantus) įgyti skirtingų kompetencijų formų, kurių nėra formalioje mokymo programoje. Tai padidintų suaugusių migrantų galimybes įsivokti ir mažinti socialinį atotrūkį tarp migrantų ir priimančios visuomenės.
40. Norint pilnai integruoti suaugusius migrantus, jų vaikams turėtų būti taikoma paramos sistema mokyklose (suaugusių migrantų švietimo politikoje mokyklos turėtų būti laikomos įsitraukimo į vietinės bendruomenės gyvenimą dalimi). Mokyklos turėtų teikti paramą migrantams tėvams lygiavertiškai dalyvaujant mokyklos bendruomenės gyvenime. Mokyklos paramos sistema turėtų užtikrinti lygiavertišką dalyvavimą mokyklos valdyme, savanoriškoje veikloje ir projektais paremtose iniciatyvose.
41. „Šeimos mokymo“ požiūris turėtų būti taikomas ir akcentuojamas, nes vaikų integracija dėl mokyklos lankymo dažniausiai būna sėkmingesnė. „Šeimos mokymo“ požiūris palengvintų integraciją ir patiems tėvams.

Kalba, tarpkultūriškumas, profesinis mokymas, saviugda ir sveikata

42. Pradiniame lygmenyje kalbos mokymai turėtų koncentruotis ties elementariu žodynu ir gramatika gebėti sėkmingai bendrauti su šalies gyventojais. Vėliau kalbos mokymai turėtų diferencijuoti kalbą į skirtingas jos naudojimo erdves (darbo rinka, sveikatos sritis, ekonomika, entreprenerystė, t.t.). Galiausiai turėtų būti taikomos individualios kalbos mokymo programos atsižvelgiant į specialiuosius migranto poreikius ir sociodemografines charakteristikas.
43. Mokymosi patirtis turėtų siekti didinti suaugusio migranto socialinius įgūdžius ir padėti užmegzti ryšius. Dėl to turėtų būti organizuojami tarpkultūriniai mokymai, pristatant elementarias bendravimo daugiakalbėje ir daugiakultūroje aplinkoje taisykles, susijusias su šalies instituciniu ir kultūriniu kontekstu. Šie mokymai turėtų leisti besimokančiajam suvokti savo paties kultūrinį identitetą arba galimus stereotipus, trukdančius integracijai, taip pat suvokti, jog vienoks elgesys skirtingose visuomenėse interpretuojamas nevienodai.
44. Kita mokymo dalis turėtų teikti paramą atkuriant profesinį identitetą, padėsiantį ieškant darbo ir ugdant profesinius įgūdžius. Kadangi migrantai gali turėti darbo ir švietimo patirties, svarbu juos supažindinti su turimų kvalifikacijų pripažinimo procesu. Šio proceso metu migrantai turėtų įgauti profesinių įgūdžių, reikalingų priimančios šalies darbo rinkai. Taip pat svarbu skatinti saviugdą ir saviuokimą, jog jie priklausytų visuomenei, kurioje turi ir teises, ir pareigas. Tai susiję su pilietiško ir bendruomeniško klausimais.

45. Migrantams taip pat svarbu suvokti, kaip gali rūpintis savo sveikata. Tam privalu suteikti žinių apie egzistuojančią sveikatos apsaugos sistemą ir priimančios šalies medicinos praktikas. Migrantams su vaikais atitinkamai reikėtų suteikti informacijos apie vaikų rūpybos sistemą.

Naujai atvykstantys migrantai, poreikių identifikavimas ir kvalifikacijų pripažinimas

46. Norint suplanuoti edukacinius užsiėmimus, reikia įsitikinti, jog jie tikrai atitinka migrantų poreikius. Tam reikalingas glaudus organizatorių, tarpininkų ir užsiėmimuose dalyvausiančių asmenų bendradarbiavimas. Taigi, turėtų būti sistematinis ryšys tarp: 1) valstybės institucijų, 2) nevyriausybinių organizacijų ir vyriausybės institucijų, kurios įgyvendina migrantų integracijos politiką ir 3) migrantų kaip tikslinės grupės. NVO darbas, teikiant įvairias paslaugas migrantams, nors ir padeda migrantų integracijos politiką įgyvendinti, dažnai pasižymu silpnais ryšiais bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis.
47. Naujai atvykstantys migrantai turėtų gauti priėjimą prie stebėsenos mechanizmų, kas padėtų įvertinti savo reikmes, kompetencijas ir formalaus mokymo dokumentus. Po to individualaus (ar šeimos) švietimo paramos priemonės turėtų būti įgyvendinamos kaip viena iš didesnės švietimo sistemos dalių. Tuo pat metu migrantus turėtų įvertinti patyrę edukatoriai, turintys žinių apie skirtingas edukacijos sistemas. Tai turėtų padėti adekvačiai suvokti turimus migrantų įgūdžius ir kompetencijas, atitinkamai keisti švietimo programą. Toks požiūris į mokymą(si) prisidėtų prie nediskriminuojančios ir eduotos visuomenės kūrimo.
48. Siekiant greičiau pripažinti ir įvertinti turimas kvalifikacijas, prie to galėtų prisidėti ir darbdaviai, suteikiantys migrantams galimybę padirbti, kol vyksta kvalifikacijų ir dokumentų įvertinimo procesas. Greito ir efektyvaus tokio proceso atveju, darbo vieta galėtų pradėti kalbos mokymą.
49. Dar viena priemonė – „įgūdžių pasas“, kaip neformali kvalifikacijos sistema, leidžianti besimokantiejiems įtraukti techninę ir praktinę informaciją apie savo patirtį. Tai padidintų darbuotojų mobilumą ir su efektyvintų įgūdžių įvertinimą, jei jie buvo įgauti formalių mokymų metu.
50. Biurokratiniai sunkumai gali atbaidyti migrantus nuo siekio gauti oficialų savo kompetencijų pripažinimą. Biurokratiniai sunkumai apskritai laikomi vienu esmingiausių siekiant integracijos ir priėjimo prie švietimo sistemos paslaugų. Efektyvus sprendimas – viena specializuota biurokratinė vieta migrantų reikalams, kurioje būtų tvarkomi visi oficialūs migrantų dokumentai.

Aukštos kokybės švietimo prieinamumas suaugusiems migrantams

51. Migrantų švietimo politikos ir infrastruktūros kokybės pagrindiniai keturi indikatoriai yra šie: bendradarbiavimas ir įsitraukimas, žmogiškieji ir technologijų resursai, įvertinimo ir stebėsenos praktikos, perėjimas nuo švietimo prie darbo rinkos. Priėjimas prie aukštos kokybės švietimo bendradarbiavimo ir įsitraukimo kontekste gali būti analizuojamas projektais grįstos veiklos rėmuose. Žmogiškųjų ir technologijų resursų atžvilgiu, pabrėžiama turėtų būti migrantų integracijos infrastruktūra, suteikianti sąlygas vystyti švietimo priemones vietiniu

lygmeniu per savanorių ir vietinės bendruomenės dalyvavimą. Švietimo kokybė, įvertinimo ir stebėsenos praktikos sąlygojamos oficialiai apibrėžtų vertinimo kriterijų ir mechanizmų, kurie turi būti taikomi vertinant suaugusių migrantų poreikius švietime, dalyvaujant vyriausybinėms institucijoms ir nevyriausybinėms organizacijoms. Perėjimas nuo švietimo prie darbo rinkos turėtų būti laikomas svarbiausiu migrantų švietimo politikos elementu, kurio sėkmė liudija sėkmingą integraciją.

52. Edukacijos ir integracijos programos turi būti susiję. Edukacijos programa turi priklausyti nuo individualaus integracijos lygio. Iš pradžių turėtų būti akcentuojami kalbos kursai ir turimų kvalifikacijų pripažinimas, o vėliau – profesiniai kursai, įgyvendinami priimančios šalies kalba, kad tai būtų papildomas postūmis integracijai.
53. Švietimo politika turėtų ne tik atsižvelgti į migrantų poreikius, tačiau ir į sociokultūrinę įvairovę.

3 SKYRIUS: MEDŽIAGA IR ŠALTINIAI

Suaugusiųjų mokymo(si) teorijos

54. Suaugusių migrantų metodologija paremta teorijomis, kurių pagrindinės keturios yra šios: Malcolm Knowles „Andragogika“, Carl Rogers „Patirtinis mokymasis“, Jack Mezirow „Transformatyvus mokymasis“, Robert Gagne „Mokymosi sąlygos ir kritinė teorija“.
55. Carl Rogers inicijuota mokymo per patyrimą teoriją atkreipia dėmesį į save nukreiptą mokymąsi ir yra paremta šiais principais (Foley 1995):
- *Žmonės turi natūralų potencialą mokytis ir tai vyksta, kai besimokantysis medžiagą priima kaip reikšmingą savaime.*
  - *Mokymasis, į kurį įeina pokytis saviorganizacijoje, kelia grėsmę ir dažniausiai yra atmetamas.*
  - *Mokymai, keliantys grėsmę „sau“, lengviau priimami ir asimiliuojami, kai išorinės grėsmės sumažinamos iki minimumo.*
  - *Patirtis priimama skirtingai ir mokymosi procesas vyksta, kai grėsmės „sau“ yra žemos.*
  - *Mokymasis žymiai efektyvesnis per veiklą.*
  - *Mokymasis vyksta, kai mokiniai sąmoningai dalyvauja procese.*
  - *Patvariausias - asmeniškai inicijuotas mokymasis, kuris apima ir intelektą, ir mokiniui būdingus jausmus.*
  - *Nepriklausomybė, kūrybingumas ir savikliova ateina, kai savikritika yra savaime suprantama, o kitų vertinimas – antrinės reikšmės.*
  - *Socialiai reikšmingiausias mokymasis moderniaame pasaulyje yra mokymasis iš paties mokymosi proceso, tęstinis atvirumas patirčiai ir mokymosi reikšmė pačiam keitimuisi.*
56. Rogers įtaka suaugusių švietimui lėmė į save nukreipto mokymosi sąvokos atsiradimą. Tai mokymosi idėja, besiremianti prielaida, jog ne edukatoriai inspiruoja mokymosi procesą, o patys suaugusieji šią pastangą kreipdami į save. Pasak Foley (1995) sėkmingų suaugusiųjų mokymų elementai yra šie:
- *Edukatorių gebėjimas suprasti mokymą(si) iš besimokančiųjų perspektyvos.*
  - *Aiškus proceso suvokimas ir parama, leidžianti besimokantiesiems pereiti nuo mokytojų paremto iki į save orientuoto mokymosi.*
  - *Atviri ir rūpestingi santykiai, leidžiantys visoms problemoms būti diskutuojamoms ir sprendžiamoms.*
  - *Mokymo(si) dialektikos vystymas, kuris keltų iššūkius mokiniui ir išplėstų mokymosi procesą.*
  - *Gilus edukatorių savo organizacijos dinamikos, jos struktūros, kultūros ir funkcionavimo suvokimas.*
57. Edukatoriai turėtų gebėti atskirti suaugusių ir vaikų švietimo poreikius. Taigi, svarbu išmanyti andragogikos teoriją, kurią Malcolm Knowles (1980) apibrėžia kaip „suaugusių mokymosi pagalbos meną ir mokslą kaip priešingybę vaikų mokymo menui ir mokslui“. Andragogika remiasi šiomis keturiomis branda paremtomis prielaidomis:
- *Savivoka kinta pereinant nuo priklausomos iki į save orientuotos asmenybės.*

- *Individai sukaupia patirtį, kuri tampa turtingu ištekliumi mokytis.*
  - *Individo pasirengimas mokytis priklauso nuo socialinių rolių vystymosi suvokimo.*
  - *Laiko perspektyva kinta nuo atidėliojimo iki vikrumo, o mokymosi – nuo subjekto iki veiksmo kaip esmės.*
58. Kitas švietimo edukacijos mokslininkas Jack Mezirow mokymąsi suvokia kaip procesą, leidžiantį mokiniui permąstyti savo mąstymą iš esmės, interpretacijas, įsitikinimus ir įpročius. Kritinės refleksijos sąvoka yra esminė Mezirow transformuojančio mokymo teorijoje. Mezirow (1997) teigia, jog mokiniai turi savo pasaulio prielaidas, kurias jie selektyviai formuoja apribodami jausmus, suvokimą ir pažinimą. Šiems rėmams transformuoti reikalingas įsitraukimas į kultūrinių, socialinių ir asmeninių perspektyvų refleksiją. Pasak Mezirow (1997) „švietimas, kuris skatina kritinę refleksiją, įsivaizduojamą problemų kėlimą ir diskursą, yra nukreiptas į mokinį, pasižymi dalyvavimu ir įsitraukimu“. Tai gali būti komunikacija grįsto mokymosi praktika, vystoma per užduotimis paremtą problemų sprendimą, refleksija paremtą savo įsitikinimų vertinimą, mažų grupių diskusijas, mokymąsi per atradimą ir vaizdingą metaforų naudojimą problemoms spręsti ir apibrėžti iš naujo.
59. Mokymosi procese edukatorius privalo identifikuoti, ko mokinys siekia. Kitaip tariant – kokios mokinio sau keliamos užduotys ir tikslai, kaip padėti jų pasiekti išlaikant mokinio autonomiškumą ir skatinti veikti kaip socialiai atsakingą mąstytoją.
60. Kitas mokslininkas Robert Gagne (1992) siekė apibrėžti mokymosi tipus ir pasiūlė šiuos aštuonis: signalinis mokymas, priežasties-pasekmės mokymas, grandinės principu paremtas mokymas, verbalinės asociacijos, diskriminacijos mokymas, konceptų mokymasis, taisyklių mokymas ir problemų sprendimas. Gagnes teorija žinoma kaip mokymosi sąlygų teorija. Jis pasiūlė devynis mokymosi procesui reikšmingus veiksmus: informacijos gavimas, mokinių informavimas apie tikslą, dėmesio pritraukimas, priminimas apie pirminį mokymosi tikslą, priminti mokymosi stimulą, teikti paramą, sukelti norą veikti, teikti grįžtamąjį ryšį, įvertinti pasirodymą, skatinti tęsti mokymosi procesą (Gagne 1992).
61. Kita teorija, susijusi su suaugusiųjų mokymusi, yra kritinė teorija, kuri buvo sukurta siekiant analizuoti 1960-ųjų ir 1970-ųjų švietimą. Iš to vėliau vystėsi kritinė pedagogika. Pasak Foley (1995), kritinė pedagogika akcentuoja socialinį kontekstą ir mokymą mato kaip veiksmą, egzistuojantį socialiniame kontekste, kuriam svarbus santykis tarp mokymo ir klasės, lyties ar rasės. Kritinė teorija suinteresuota kaip „reikšmė konstruojama, legitimuojama ir ginčijama“. Taip pat mokinio patirtis priimama kaip socialinės realybės atspindys ir atskleidžia mokinio veiksmų arsenalą. Mokymosi metu mokinys gali socialinę realybę permąstyti kritiškai ir nuspręsti kokiais būdais galima ją keisti (Foley 1995).
62. Vienas svarbiausių kritinės teorijos mąstytojų yra Paulo Freire, kuris akcentavo mokinio ir mokytojo dialogą kaip dvikryptį reiškinį. Pasak jo, edukatorius parodo prieš tai turėtų patirčių reikšmę ir skatina jas reflektuoti ir tai tampa mokymosi proceso pagrindu (Jarvis 1995).

Suaugusiųjų mokymosi metodai

63. Daug šalių, siekdamas susitvarkyti su migracija, kuria mentoriavimo programas „kalbai mokytis, socialiniams kontaktams ir priimančios kultūros pažinimui“ (European Association for the Education of Adults 2011). Šios programos įtraukia nemažai instruktinių strategijų ir

metodologijų, susijusių su prieš tai minėtomis teorijomis. Turint omeny migrantų įvairovę, edukatoriams itin svarbu suprasti tikslinės grupės ir atskirų individų poreikius, kas padėtų įgyvendinti, pasak European Association for the Education of Adults (2011), efektyvius į mokinį nukreiptus metodus.

64. Švietimo sistema, vertinanti jau turimą patirtį ir suvokianti mokymąsi kaip patirtimi paremtą procesą, turėtų remtis šiomis strategijomis: stebėjimas; rolių žaismas; simuliacijos, dramatinizacijos; interviu; paveikslėlių studijavimas; žaidimai/puzlės; medžiagos ir proceso analizė; projektų kūrimas; mažų grupių diskusijos; problem sprendimo situacijos; piešimas; praktinės kelionės; video; technologijų naudojimas (Gines 1998).
65. Vaikų ir suaugusiųjų patirčių skirtumai lemia skirtumus taikomoms praktikoms. Pasak Knowles (1980) jos yra tokios:
66. *Mokymosi per patirtį reikšmė.* Palyginti su vaikais, suaugusieji turi žymiai daugiau patirties, kuri turi būti įtraukta į mokymosi procesą. Technikos, padedančios suaugusiems kalbėti apie savo patirtį ir mokytis iš jos, yra šios: grupės diskusijos; atvejų aiškinimasis; simuliacijos užduotys; rolių žaidimai; praktiniai įgūdžių užsiėmimai; praktiniai projektai; bendruomenės vystymas.
67. *Praktinių užsiėmimų reikšmė.* Suaugusiems mokiniams svarbu kalbėti apie savo patirtį ir planuoti, kaip ji galėtų būti panaudojama kasdieniame gyvenime (Knowles 1980).
68. Kai taikoma kritinė refleksija ir siekiama transformuoti besimokančiųjų patirtis, turėtų būti taikoma Mezirow transformatyvaus mokymo teorija. Pasak Mezirow (1997), tam naudingi šie metodai: kritiniai incidentai, metaforų analizė, konceptų žemėlapiai, metaforų analizė, sąmoningumo kėlimas, gyvenimo istorijos ir dalyvavimas socialiniuose veiksmuose.
69. Iš Gagne metodo reikėtų pabrėžti šiuos: problemų sprendimo užsiėmimus; refleksijos užduotis; atskirų atvejų analizes; analogiškų metaforų naudojimas; mokymosi modelių strategijos; konceptų žymėjimą; rolių žaidimus; diskusijas; tiesioginis grįžtamasis ryšys apie mokinio pasirodymą.
70. Pasak Freire pedagoginės kritikos, turėtų būti akcentuojamos šios vertybės:
  - *Dalyvavimas (nuo mokymo pradžios mokiniai turėtų dalyvauti reaguodami į pagrindines tematinės problemas. Mokymosi procesas turėtų būti interaktyvus ir grįstas bendradarbiavimu. Mokiniai turėtų daugiau rašyti ar diskutuoti negu klausyti kalbančio mokytojo);*
  - *Kritinė refleksija (savirefleksiją ir socialinę refleksiją skatinančios diskusijos yra ypač svarbios, taip pat mokiniai turėtų reflektuoti savo turimas žinias ir kalbą).*
  - *Demokratiškas dialogas (mokiniai dalyvauja lygiaverčiose diskusijose ir turi teisę prisidėti prie švietimo programos).*
  - *Dialogų reikšmė (mokytojas turėtų koncentruotis ties dialogo kūrimu apie iškeltas problemas. Paskaitos turėtų būti sutrumpinamos iki minimumo ir dialogas skaitnamas kaip esminė pamokos priemonė. Mokiniai kuria savo švietimą, o ne dalyvauja jiems sukurtame švietime);*
  - *Desocializacija (mokiniai yra aktyvi mokymosi dalis, kelianti problemas, taip pat dialogų lyderiai);*

- *Multikultūriškumas (mokymosi programa subalansuota lyčiai, klasei, rasei ir pripažįsta skirtingus rasinius, kultūrinius, etninius, regioninius, amžiaus ir seksualinius kultūrų elementus);*
- *Tyrimų svarba (edukatoriai yra tyrėjai, keliantys klausimus apie kasdienę patirtį ir jos reikšmę socialinėms ir akademinėms problemoms);*
- *Aktyvizmas (aktyvus ir interaktyvus mokymų būdas, paremtas problemų sprendimu, bendradarbiavimu ir dalyvavimu);*
- *Paveikumas (mokymas akcentuoja įvairių emocijų vystymą) (Leonard & McLaren 2002).*

Pamokos planavimas ir struktūra

71. Stebėseną ir tyrimą, metodus ir technikas .

- *Imigracijos struktūra ir pažeidžiamų suaugusių migrantų grupių identifikacija.*
- *Identifikacija ir įgūdžių įvertinimas, mobilizavimas ir dalyvavimas.*
- *Poreikių ir mokymo metodų individualizacija.*
- *Individualių ir grupinių mokymo planų parengimas.*
- *Rizikos įvertinimas: motyvacija, dalyvavimas, nedalyvavimas, švietimo rezultatai, psichologiniai, fiziniai ir kultūriniai dalyvavimo mokyme aspektai ir rezultatai.*
- *Skirtingų metodologijų suaugusių migrantų švietime analizė.*

72. Kalbos pradmenys integracijai priimančioje šalyje.

- *Abėcėlė.*
- *Elementarus žodynas: pasisveikinimas, dialogai, orientavimasis.*
- *Individuali ir grupinė kalbos programa ir jos įgyvendinimas pradedantiesiems.*
- *Individuali ir grupinė kalbos programa ir jos įgyvendinimas pažengusiems.*
- *Individuali ir grupinė kalbos programa ir jos įgyvendinimas įgudusiems.*
- *Formalių ir neformalių įgūdžių įvertinimas.*
- *Mokymo specialioms poreikiams vystymas: sveikata (sveikatos rūpybos Sistema, praktikos ir vaikų sveikata) vairavimo teisės, banko kortelės, socialinis asistavimas, legalus statusas (migracijos ir integracijos reikalai, migracijos teisė), darbo teisės (įstatymai, darbo sąlygos ir profesinės sąjungos), t.t.*

73. Tarpkultūrinių kompetencijų vystymas.

- *Įvairovės valdymo strategijos ir jų identifikavimas.*
- *Mokymai: ką reiškia kultūrinė kompetencija?*
- *Kultūrinio sąmoningumo vystymas.*
- *Tarpkultūrinių bendravimo įgūdžių vystymas.*
- *Mokymasis bendrauti efektyviai daugiakultūroje ir įvairioje aplinkoje.*

74. Profesinio mokymo įgūdžiai.

- *Vietinės darbo ir gyvenimo sąlygos.*
- *Akreditacija ir kompetencijų pripažinimo procesas.*
- *Profesinių kompetencijų vystymas.*

- *Kompetencijos, susiję su darbo teisėmis ir įstatymais, prisistatymas ir advokatūra.*
- *Kalbos mokymasis darbo vietoje: galimybių įvertinimas, rizika ir švietimo rezultatai.*

75. Saviugdos įgūdžiai.

- *Būti visuomenės dalimi: suprasti savo teises ir pareigas.*
- *Pilietinis įsitraukimas ir bendruomenės reprezentavimas, savanorystė ir politinis dalyvavimas.*
- *Socialinių ryšių with priimančia visuomene ir institucijomis suvokimas.*

4 SKYRIUS: PLANAVIMAS, STEBĖJIMAS IR VERTINIMAS.

76. Tyrimas, įvertinimas ir suaugusių migrantų poreikių identifikavimas

- *Kaip poreikiai, susiję su skirtinga migrantų grupių edukacija, turėtų būti analizuojami ir kokios metodologijos turėtų būti taikomos?*
- *Kokia statistika turėtų būti renkama norint su efektyvinti migrantų integracijos politikos priemones?*
- *Kokios specifinės kompetencijos (pavyzdžiui, daugiakalbystė) turėtų būti atspindėtos skirtingų migrantų grupių švietimo metodologijose ir mokymo technikos?*
- *Kaip skirtingi kultūriniai aspektai (pavyzdžiui, požiūris į mokymąsi ir socialines ir/ar ekonomines kompetencijas) ir skirtingos migrantų grupės turėtų būti identifikuotos ir atspindėtos švietimo metodologijose ir mokymo technikos?*
- *Kaip skirtingų migrantų grupių (ypač pabėgėlių, vyresniųjų imigrantų ir migračių moterų) psichologiniai aspektai (pavyzdžiui, jautrumas, pažeidžiamumas, nestabilumas ir t.t.) turėtų būti identifikuoti ir atspindėti švietimo metodologijose ir mokymo technikos?*
- *Kaip identifikuoti turimas kalbų patirtis ir profesinius mokymus skirtingų migrantų grupėms. Kaip naudoti tokias patirtis suaugusių migrantų edukacijoje ir mokymo technikos?*
- *Kaip kurti ryšius tarp skirtingų tikslų (pavyzdžiui, integracijos darbo rinkoje, specifinių kalbos žinių, būdingų tam tikroms profesijoms ar ekonominiams sektoriams) suaugusių migrantų švietimo metodologijoje ir mokymo technikos?*
- *Kaip identifikuoti etapus, kuriuose profesiniai ir kalbos kursai yra efektyviausi? Pavyzdžiui, at pabėgėlių priėmimo etape ar integracijos pakopoje?*
- *Ar specifiniai kalbų įgūdžiai padidina prieigą prie atitinkamų paslaugų ir sektorių (sveikatos apsaugos, apgyvendinimo, įsidarbinimo, socialinio asistavimo, t.t.)?*

77. Suaugusių migrantų kalbos kursai ir profesinis mokymas

- *Suaugusių migrantų motyvacija išmokti kalbą ir stiprinti socialines ar ekonomines kompetencijas. Motyvacijos prieš socialinės ir demografinės kompetencijas (tokias kaip amžius, lytis, edukacijos lygis ir t.t.).*
- *Reguliarus kalbos kursų lankymas ir profesiniai kursai jų nemetant nepabaigus. Dalyvavimas ar pasiekimai (pavyzdžiui, sėkmingas egzaminų baigimas)?*
- *Priemonės suaugusių migrantų motyvacijai mokytis kalbai stimuliuoti ir stiprinti socialines ar ekonomines kompetencijas. Individualus ar kolektyvinis požiūris?*
- *Įmanomi ir pasiekiami kalbos kursų ir profesinio mokymo tikslai, išsilavinusių ir neraštingų migrantų lavinimas. Individualus ar kolektyvinis požiūris?*
- *Galimybė išvystyti ir įgyvendinti neformalų ir formalų mokymą sujungtose programose?*
- *Specifinių kalbos kursų vystymas ir įgyvendinimas didinant prieigą prie sveikatos sitemos, švietimo, apgyvendinimo, darbo rinkos ir socialinio asistavimo, t.t.*
- *Tarpkultūrinio mokymo įtraukimas į kalbos kursus ir profesinį mokymą. Geriausių būdų tai padaryti identifikavimas.*
- *Naudoti egzistuojančius socialinius ryšius remiant skirtingas migrantų grupes bendruomenėje.*
- *Įvardinti ir įvertinti skirtingus požiūrius į kursus ir mokymus. Pavyzdžiui, kalbos kursai ar integracija į darbo rinką kaip pirmas integracijos žingsnis.*

78. Mokymo metodai ir technikos

- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo efektyviausius mokymo metodus, technikas ir medžiagą?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo efektyviausius profesinio mokymo metodus, technikas ir medžiagą?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo kiek užtrunka kalbos mokymasis ir socialinių ar ekonominių įgūdžių stiprinimas ar įgavimas?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo kokios metodologijos yra efektyviausios? Reguliarus kursai ar mokymai? Galbūt e-mokymas?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo neformalią aplinką (darbo vietą, namus ir t.t.), kur migrantas galėtų mokytis kalbą?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo specialių mokymų (pavyzdžiui, daugiakultūrių kompetencijų) reikmę mokytojams, dalyvaujantiems suaugusių migrantų švietime?*

79. Testavimas ir egzaminai

- *Ar yra esminių migrantų švietimo priemonių rezultatų?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo netiesioginius testų ar egzaminų efektus? Pavyzdžiui, kokie testai ar egzaminai yra efektyviausi? Formalus ar neformalus vertinimas?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo alternatyvius testų ar egzaminų organizavimo būdus?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo ryšį tarp migrantų tipų (prieglobsčio prašytojai, šeimos, darbo migrantai, t.t.) ir švietimo rezultatų?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo, kokie būdai išties didina kompetencijas, o kurie tiesiog suteikia sukumų gaunant rezidencijos leidimą?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo, kiek būtina organizuoti egzaminus visoms migrantų grupėms, įskaitant pažeidžiamiausias kaip pabėgėliai ar vyresni migrantai?*
- *Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo, kuri migrantų grupė yra sėkmingiausia ir nesėkmingiausia laikant egzaminus?*
- *Ar yra galimybių organizuoti e-testus? Ar ekspertai ir tyrėjai identifikavo tokių testų efektyvumą palyginti su įprastais reguliariais egzaminais?*

LITERATŪRA

1. A Clear Agenda for Migrant Education in Europe (2014). The SIRIUS Network on the education, Migration Policy Group.
2. Edwards, R. Sieminski, S. & Zeldin, D. (2000). Adult learners, education and training. Routledge: The Open University.
3. European Association for the Education of Adults (2011). Adult Learning and Education and the Integration of Migrants. The Need for a European Strategy. Available at: http://www.eaea.org/media/news/2011/december/eaea_migration_2011_draft2.pdf
4. Facilitation skills and methods of adult education (2001). A guide for civic education at grassroots level. Published under the project: "Action for Strengthening Good Governance and Accountability in Uganda" by the Uganda Office of the Konrad-Adenauer-Stiftung.
5. Foley, G. (1995). Teaching Adults. In G. Foley (Ed.) Understanding adult education and training (pp. 31-53). Australia: Allen & Unwin.
6. Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). Principles of instructional design (4th ed.).Forth Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
7. Gagne's Nine Events of Instruction. Available at: http://www.facdev.niu.edu/facdev/resources/guide/learning/gagnes_nine_events_instruction.pdf
8. Gardner, H. (1999). Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century, Basic Books, ISBN 978-0-465-02611-1.
9. Gines, A. (1998). Educational psychology: a textbook for college students in psychology and teacher education. Manilla: Rex Book Store.
10. Guo, S. (2015). The Changing Nature of Adult Education in the Age of Transnational Migration: Toward a Model of Recognitive Adult Education. New Directions for Adult and Continuing Education.
11. Jarvis, P. (1995). Adult and continuing education: Theory and practice. London: Routledge.
12. Jasone C., Durk. G. (2011). A Holistic Approach to Multilingual Education: Introduction. The Modern Language Journal, 95, iii, (2011) DOI: 10.1111/j.1540-4781.2011.01204.x0026-7902/11/339-343
13. Knowles, M. (1980). The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. New York: The Adult Education Company.
14. Leonard, P., & McLaren, P. (Eds.). (2002). Paulo Freire: A critical encounter. Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York.
15. Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. New directions for adult and continuing education.
16. National core curriculum for integration training for adult migrants. Finnish National Board of Education. Publications 2012:6. ISBN 978-952-13-5050-4.
17. Vacareþu A., Kovacs M., Steiner F. (eds.) Innovative ways for motivating adults for learning. This publication has been developed in the framework of the project *Create-Motivate-Learn*. 2011 Create-Motivate-Learn Partnership. ISBN: 978-973-8973-34-3
18. Wahlgren B., Geiger T. (2015). Integration through adult and continuing education National Centre of Competence Development, the Danish School of Education, University of Aarhus.